

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno MDLX. ad annum MDCXXIII.

Parisiis, 1644

De Sacris Locis, Eorvmqve Cvltv.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15522

DE SACRIS LOCIS,
EORVMQVE CVLTV.ANNO
CHRISTI
1576.*De ecclesiarum fabrica.*

NOVA ecclesia ne ædificetur inconsulto episcopo, & scripta facultate ab eo non impetrata: qui præter alia, quæ in nouis eiusmodi ædificationibus requiruntur, videat in primis diligenter, an situs decens, honestusque sit; an capax populi: an item disiunctus ab ædibus, vt possit circumdari: curetque omnino ita illam ædificari, ne ab antiquo more, probataque traditione discedatur, vt sacerdos, in altari maiori Missam celebrans, orientem spectet.

Crucis, & Christi Domini in ea affixi imago ligno, aliove genere, pie, decoreque expressa, sub ipso capellæ maioris fornicato arcu, in omni ecclesia, præsertim parochiali proponatur, apteque collocetur. Vbi autem præ depressiori, humiliorique fornicis structura eo loco poni decore non potest; alia ratione in ipso capellæ maioris ingressu omnino statuatur.

In vniuscuiusque item ecclesiæ, præsertim parochialis frontispicio, a superiori scilicet parte ostii maioris, sacræ imagines exprimantur ad præscriptum instructionum, quas de fabrica ecclesiastica edidimus.

Qua in parochiali ecclesia porticus non est, neque item præ inopia extrui potest, hoc in ea omnino curetur, vt ante ianuam maiorem vestibulum extruatur, quod duabus tantum columnis, aut pilis aliquantulum ab ea distantibus, extructum, parcho in baptismi administratione, vsui esse possit.

Quo in vestibulo nemo ramen consistat ad Missam audiendam, qui in ecclesia esse possit.

Nulla in ecclesia fenestra permittatur, e qua foris stans Missam quis possit spectare. Fenestræ in ecclesiis, præsertim parochialibus, clathratæ existant, nisi præalte extructæ ita sunt, vt sine clathris etiam ab omni violento, aut furto, aliove per eas ingressu tutæ admodum sint; vitro etiam vel tela saltem muniantur.

Labrum, seu vas aquæ benedictæ intus in ecclesia, non foris existat: atque ad ostium ecclesiæ, a latere vero ingredientis, vbi potest, dextero. E marmore autem, lapideve

ANNO CHRISTI 1576.
solido, non lateritio, neque spongioso constet: aspergilumque decens appensum habeat, non spongia, sed e setis confectum, aliave forma in earumdem instructionum libro demonstrata.

In vnaquaque ecclesia, in qua Missa celebratur, sacrum vnum sit in capella maiori, aut prope sacristiam, aut in ipsa sacristia, si ecclesia frequens est, opportuno loco extructum. In parochiali vero, præter illud quod fontis baptismalis vsui est, alterum etiam loco eiusmodi, nisi vbi pro redituum tenuitate, proque exiguitate populi, illud vnum satis esse episcopus censuerit.

In vnaquaque item ecclesia parochiali suggestus decenter ad instructionum præscriptum extruatur: vnde parochus aliive concionatores sacram concionem, vel lectionem populo frequenti habere possint.

Lampas, quocumque in altari collocata sit, non a latere, sed e regione posita colluceat. E vitro autem constet, nisi e ferro, aut stanno constare aliquando necesse sit, vt in locis Alpinis accidit, aliisque, vbi ob frigoris rigorem vitrum frangitur: vtraque autem aurichalci opere omnino decore tegatur.

Frequenter autem abstergantur lampades, vt nitidæ, ac perlucidæ sint.

De capellis, & altaribus.

CAPELLARVM, & altarium locus, ne in vlla quauis ecclesia, quouis nomine cuiquam absque episcopi auctoritate detur.

Altaria omnia amoueantur, quæ prope suggestum, aut organum extructa sunt, aut columnæ, pilæve hærentia: aut aduersa altari maiori, aut ecclesiæ ianuis nimis propinqua: aut alias quauis ratione incommoda, aut periculosa, episcopi iudicio sunt.

Oblationes autem, & onera, emolumentave, & iura altarium, quæ amoueantur, ad alia altaria eiusdem episcopi sententia transferantur.

Nec vero deinceps in eiusmodi locis vlla quauis causa altaria construi episcopus permittat: neque villo modo liceat.

Altare vnumquodque extruatur, aut, si iam extructum est, ad rationes infra præscriptas, ex forma instructionibus constituta, ornetur, & accommodetur, ac reconcinetur.

Lapideum fit vel saltem lateritium cum tabula lapidea, si consecrandum est.

Neque in eo fenestella, foramenve vlla ex parte fit, vbi quidquam asseruari, aut recondi possit: nisi forte reliquiae sanctorum sint.

Si vero columellis suffultum erit, ne quidquam item subtus ponatur.

Altitudine fit a scabello ligneo, seu bradella altaris, cubitis duobus, & vncis octo: longitudine vero ad minimum cubitis quatuor, latitudine item cubitis duobus.

Scabellum vero ligneum habeat, quod a fronte altaris cubitos saltem duos productum late pateat.

Tegmen omnino habeat, vel fornicatum, vel saltem ex asseribus, aut e tela cærulea, decenter picta, vel e serico, aut panno preciosiori confectum: vbi scilicet fornix non est, quæ totum altare, ac præterea sacerdotem celebrantem tegat: aut, si fornix est, ab altari tamen ita distet, vt ea sæpe purgari facile, & commode queat.

Fenestella fit in pariete a parte epistolæ constructa, & lapide transuersali distincta, ita vt pars superior vsui sit ad peluim cum vrceolis, dum Missæ sacrificium fit, reponendam: inferior ad aquam ablutionis manuum sacerdotis celebrantis proiciendam.

Adsit tintinnabulum appensum, vel certe, cum ibi faciendum est Missæ sacrificium, e sacristia deferatur.

Sepiatur omnino altare vnumquodque septo ferreo, vel lapideo, aut quibus locis ob inopiam episcopus id permitendum censuerit, ligneo; quod septum ab altari, congruo spacio distet, ad instructionum præscriptum.

Nec vero illud septum laicus ingrediatur.

Petra sacrata ita mensæ altaris inseratur, vt nullum offensionis calicis periculum adeatur: tactu tamen digiti possit dignosci.

Quæ quidem petra longitudine ne minor sit vnciarum viginti: latitudine sexdecim.

Habeat vnumquodque altare propria indumenta, ac ornamenta, & supellectilem omnem, decretis prouincialibus, aut nostris etiam instructionibus præscriptam, tum ad eius cultum & vsum, tum ad Missæ sacrificium in eo religiose decoreque peragendum.

ANNO
CHRISTI
1574.

ANNO CHRISTI 1576.
Nec vero quisquam, etiam canonicus, aut alius maiori gradu, dignitateve in ecclesia vlla præditus, excusetur, quo minus altare suum capellamve, quam obtinet, instruat, ornetque, ac propriam illis indumentorum & reliquam omnem supellectilem comparet ad idem præscriptum, etiam si in eadem ecclesia sit altare, in qua ipse canonicatum aut dignitatem obtinet; aut etiam eidem canonicatui, vel dignitati, eiusve præbendæ, vnionis iure, aut alio quouis annexa sit capella, vel altare illud.

Ad capellas & altaria construenda, vel ornanda, vel reconcinnanda, vel aliis rebus, tum supellectili etiam opportuna instruenda ex præscripto instructionum nostrarum, si redditus debiti ministerii & aliarum rerum necessariam impensam superabunt; episcopus totum illud, quod superest, aut partem arbitrato suo transferat: nisi aut alii sint qui iure debeant hæc omnia præstare, aut alia episcopi iudicio opportunior ratio videatur, vnde id fiat, quam ipse iniri iubeat; atque vt id efficiatur quod præscriptum est, omni iuris ratione eos, qui debent, compellat.

Si vero alia ratione id præstari, aut absolui, aut perfici posse episcopus non viderit; subtrahat interea per aliquod tempus aliqua ex parte, vel etiam si opus erit, totum seruitium, redditum vero, vel pecuniam seruitio attributam impensæ applicet, quæ necessaria est ad illud seruitium religiose decoreque explendum.

Episcopali cura diligenter cauendum est, vt cum altarium, onerum, iuriumque ad ea pertinentium, tum etiam titulorum, qui interdum plures vni solum altari attribuuntur, memoriæ consultum sit perpetuo: ea enim, quemadmodum sæpe euenisse compertum est, & breui & facile periret, non solum quia ob varias causas illa aliquando amouentur, transferunturve; verum quoniam ob accessiones diminutionesque iis aliquando factas, onera etiam eisdem adiuncta nonnunquam commutantur, vt crebro item de iis ipsis oneribus ab episcopo interdum ob alias causas, etiam ex decreto Tridentino statuitur, decerniturve. Quamobrem episcopus librum, eumque certum ac perpetuum, confici; illumque in archiuo episcopali diligenter asseruari mandet. Quo in libro, anni spatio, altarium omnium, quæ in singulis vrbis & diocesis ecclesiis, iurisdictioni suæ,

aut visitationi, etiamsi quouis modo illæ alias exemptæ sint, subiectis, collocata sunt, tituli & emolumenta item, iura, onera, si quæ habent, sigillatim ordine recteque describantur.

Altaria præterea omnia & singula notentur, non solum quæ vel ex hominum memoria, vel ex aliis monumentis, scriptivæ ad illa ipsa iam alias translata esse cognosci aliquo modo potest, verum etiam, quæ in posterum quavis de causa eodem transferentur, descriptis pariter illorum titulis, iuribus, atque oneribus.

Tum etiam accurate suo loco notetur, si quid deinceps emolumenti, aut oneris ex legato, aliove nomine accesserit.

Rursus onerum commutationes, diminutionesve, si quæ fient, nominatim describantur; ac denique quæcumque de iis ipsis, ob Missarum numerum, obque elemosynarum tenuitatem, etiam ex decreto Tridentino ab episcopis, aliisve decerni statuique contigerit. Tum præterea certi illi dies, quibus ex Tridentino decreto ob illam causam commemoratio pro mortuis facienda est, qui eo nomine pia legata reliquerunt.

Onera vero hoc libro notata, singula in tabellam referantur; quæ ex decreto provinciali de ecclesiarum oneribus, in uniuscuiusque ecclesiæ, illa habentis, sacristia affigi debet.

Hoc ipso libro altaria etiam singula, quæ ex concessa ab episcopo facultate in posterum extruentur, cum suis titulis, iuribus, emolumentis, atque oneribus accurate describantur, facultate etiam illa in eum ipsum librum relata. Ideoque qui ita extruxerit, & rector ecclesiæ cancellario episcopali mensis spatium ædificationem etiam absolutam denuntiet.

De sepulcris.

NE sepulturæ locus quouis nomine cuiquam detur: neve sepulcra fiant, construanturve in vlla quavis ecclesia, sine episcopi concessu scriptis exarato.

In choro autem, vel capella maiori, nullo modo.

Nec vero in aliis ecclesiæ locis prope altaria, nisi tam longe sepulcra distent, ut sepulcrale os a scabello, seu bradella altaris procul absit spatium saltem cubitorum trium.

ANNO
CHRISTI
1776.

Quæ autem propius extructa iam sunt, omnino amoueri, obstruique decernimus.

Fornicato opere sepulcra fiant: quæque e solo ecclesiæ nullo modo extent emineantve: sed illud plane adæquent.

Ab utroque ecclesiæ latere, dextero scilicet ac sinistro, eo ordine disposita extruantur, vt e regione sibi singula respondeant.

Operiantur, ne vlllo vnquam tempore fœteant, duplici integumento; quod forma quadrata, e lapide solido sit, ita tamen vt inferius integumentum e rudi, illud autem superius e polito lapide struatur, ecclesiæ pauimento æquale, quod item sepulcrali ori vndique apte cohæreat.

In quo superiori integumento, ne crux, sacraque alia imago sculpatur.

Nec rursus imago alia, vel literæ, aut aliud omnino quidquam, quod extet aut emineat: neque quod ab episcopo prius probatum non sit, vel ab eo, cui ille id munus dederit.

Quæ sepulcra modo sunt, marmore, vel petra solida, non tecta, nisi trium mensium spatium apte tegantur, humo oppleantur, adæquato solo: ac nemo præterea in illis deinceps sepeliatur.

De cœmeteriis.

COEMETERIA vt muro, vel alias tute vndique sepian-
tur, & eorum ingressus bestiis occludatur, curet episcopus
diligenter. In eorum medio crux firmiter erecta sit; quam
aliquo etiam decenti integumento operiri conueniens sit.

De campanis.

PAROCHIALIS ecclesia, si campanas tres, grandiore
scilicet, mediam & minimam habere non possit, saltem
duas, vbi fieri potest, habeat: easque distincto soni con-
centu inter se recte consentientes, pro varia diuinorum of-
ficiorum, quæ fiunt, ratione & significatione.

Simplex ecclesia, oratoriumve, vnam tantum campanulam habeat, vt Ioannis XXII. pontificis constitutione sancitum est.

Campanis autem ipsis res nulla profana deinceps insculpatur, inscribaturve, sed crux & sacra aliqua imago, vtpote sancti patroni ecclesiæ, piave inscriptio.

Neque rursus ex in turrim campanilem sustollantur, an-

requam ab episcopo rite precibus, ac benedictione consecratae sint.

De ornatu, decore, ac nitore sacrorum locorum.

NE animalia, pisces grandiores, eorumve membra in ecclesiis appendantur; nisi quae voti, aut piaer significationis causa episcopus permittenda censuerit.

Consecratae altarium mensae totae, licet aliqua ex parte lateritiae sint, tela cerata ita contegantur, vt facile a mensa tela non possit amoueri.

Cum ecclesiae fores patent, tunc altaria singula & mappis tribus mundis, vna oblonga, quae ad imam eorum partem pertingat, duabusque reliquis breuioribus vestita sint: ita vt gradus etiam ille ligneus, super altari a tergo collocatus, ab indumento nudus non sit, sed mappa munda totus sternatur: & pallio item coloris, quoad eius fieri potest, profesti diei, feriaeve ratione decenter eadem ornata; ac tela viridi, ne mappae puluere, aliave sorde inquinentur, confrata: & praeterea cruce in medio collocata, & candelabris duobus, vno scilicet ab dextera, altero ab sinistra parte posito, instructa atque ornata semper sint. Idque quotidie in ecclesiis, quae frequentantur, in ceteris vero ecclesiis, festis saltem diebus.

Tabella secretorum in vnoquoque altari sit item, ea tamen ratione, vt peracta Missa, non erecta sit, sed depressa sub tela, mappave recondatur.

Isa. ii. Quibus in ecclesiis, feria quinta hebdomadae sanctae, sepulcrum ornatur, aut constituitur, vbi corpus Christi Domini asservatur, cum illud gloriosum fore Isaias praedixerit, sicut preciose ornatu decorari debet, ita in iis cauendum est, ne profanus & parum decens sit ornamentorum apparatus. Ne igitur cubilis stragula, cortinae, conopaee, seu tentoria, ad vsu profanum adhibita, ad illum circumuestiendum, atque exornandum vsui sint: nisi ecclesiae oblata, eius iam propria facta & sacro vsui dicata sint.

Idem sancitur de vestibus & ornamentis, quibus sacrae sanctorum, sanctarumque imagines induuntur.

Ne ecclesiae oratoriave situ, puluere, aut alio squalore obsorescant.

Vbi praeterea inter altare maius & parietem, qui a posteriori eius parte est, locus non multi spatii datur, relinqu-

turve,

ANNO
CHRISTI
1576.

turve, quamuis exiguus, qui chorum non capiat, is etiam locus ab omni situ, squalore, ac forde purus mundusque conseruetur.

Ne in ecclesia, vel pro foribus eius, neve in oratoriis, aliove sacro loco colligendæ eleemosynæ causa, ne ipsius quidem ecclesiæ, aut eius fabricæ, rectorisve nomine, capsula, vasculum, mensa, aliudve eius generis, etiam extraordinarie collocetur, aut iam collocatum in posterum permittatur, nisi episcopi concessu literis exarato: tuncque ei capsulæ, vel rei aliæ ad id paratæ, duæ clauës apponantur, diuerso fabrili opere fabricatæ: quarum altera teneatur ab eo, quem episcopus nominarit: altera ab iis, quorum nomine eleemosyna colligetur. Si contra fiet, pœna sit arbitrato episcopi, tum eleemosyna collecta locis piis addicatur item illius arbitrio.

Si quæ capsulæ episcopi concessu in ecclesia constituentur, aut collocabuntur, in quas a fidelibus, vt plerisque in locis pietatis studio fit, vel frumentum, vel legumina, vel alia quæuis eleemosynæ nomine coniciantur: eæ ne intra capellæ, altarivæ, quo fidelium eiusmodi res offerentium concursus fit, cancellos, aut clathra ferrea ita ponantur, vt ipsis fidelibus, eleemosynas collaturis, necesse sit cancellos ingredi.

Vt & ecclesiarum nitori consulatur, & strepitibus ac rixis, quæ sedium muliebrium, quas bradellas vocant, in ecclesiis collocatarum situ existere sæpe solent, occurratur; vtque simul in iis ecclesiis, quæ præsertim angustæ admodum sunt, populi frequentiæ spatium maius detur: eæ sedes omnes, vbi constitutæ sunt, amoueantur: nec vero in posterum vllæ vnquam collocentur: communes autem aliquas, easque humiles, simplici fabrili opere confectas, modo & forma in nostrarum instructionum libro præscripta, collocari constituique liceat concessu episcopi.

Eæque sedes communes, aut confratriarum, quæ in ecclesiis constitutæ sunt, sumptibus, aut pecunia a populo contributa, fieri poterunt, aut alia quæuis ratione, quæ episcopo potior videbitur.

Altaria item, sacræ tabulæ, & imagines, ac parietes ipsi perpetuo eniteant: tum fenestræ non subobscuræ, sed per lucidæ sint: pauimentum autem saltem quoque octauo die

diligenter verratur. Hæc omnia præstari cura sit rectoris cuiusvis ecclesiæ.

Adhibeatur item diligentia, & graui pœna multa que agatur, vt & ecclesiæ & oratorii & cœmeterii parietes ab vrina, aliisve cuiusvis generis fordibus mundi conferuentur.

Arbores, stirpes, aliaque eiusmodi arbuſta ab ecclesiis, & oratoriis quibusvis remota ſint, vt ne radices dilatata parietibus officiant: aut rami diffuſi tecta operiant, vnde detrimentum ipsis tectis exiſtat. Si qui vero rami eiusmodi tectis iam officiunt, amputentur omnino.

Vites præterea, hederæ, aliaque id generis herba, quæ ſuccreſcentes exterioribus eccleſiarum, aut oratoriorum parietibus adhæreant, proſus conuellantur.

A rubis præterea & ſpinis & aliis id generis, quæ adnaſci ſolent extrinſecus, iidem parietes mundi, & a cæmentorum item, lapidumque congeſtu remoti cuſtodiantur.

Ex cœmeteriis porro vites, arbores frugiferæ, & alia etiam infrugiferæ cuiusvis generis, aut arbuſta, ſtirpeſve omnino conuellantur atque excidantur.

Neve in poſterum in his ſacris locis quidquam conferatur, nec vero ſeratur.

Nec ſenum ex his ſuccidatur, neve herba item viſcens quæ beſtiis pabulo ſit vel detur.

Neve in earum fines res vlla abiiciatur, cuius grauis tertere odor ſit, aut aliud quidquam ſacris iis locis inhoneste fiat.

Stabula etiam armentorum & cuiusvis generis animalium inde procul ſint.

In iisdem ne lignorum ſtrues fiat, ne tigna congerantur, ne cæmentorum, lapidumve acerius ſit: nec denique quidquam loci illius decori, nitorive, ac religioni ſanctitative repugnans.

De profano uſu a ſacris locis tollendo.

Ne ædium, agrorum, rerumque aliarum eiusmodi, quæ vel locandæ, vel vendendæ proponi aut proſcribi publice ſolent, neve omnino rei cuiusquam profanæ ſchedulæ, ſcriptave vllis eccleſiarum, oratoriorumve, aut cœmeteriorum foribus, valuis, parietibusque, aut in quouis ſacro loco in poſterum affigantur.

Ne item res venales in eccleſiarum & oratoriorum, cœ-

ASSO
CHRIST
176

ANNO
CHRISTI
1576.

meteriorumve parietibus appendantur, neque intra loci spatium, quod aqua sacra aspergitur, cum ecclesie consecratio fit, aut intra stillicidii fines, aliudve loci maius intervallum, episcopi iudicio prescribendum.

Neve item officinae, tabernave quovis materiae genere, etiam tabulis, asseribusve confecta, vel ipsis parietibus inhaerentes, vel in coemeteriis, sacrisve locis, aut omnino intra illius spatii, aut intervalli fines, vlllo modo construuntur, aut collocentur. Quae vero iam constructae, collocatae sunt, inde quamprimum penitus amoveantur.

Ne ecclesiae, aut capellae, aut etiam oratorii, in quo Missae sacrificium aliquando peragitur, tecta palearum acervis, neve aliqua lignorum strue onerentur: ne item a parte superiori, vel coenaculum, vel cubiculum, vel omnino locum habeant, ubi aut dormiatur, aut habitetur, aut quidquam profani fiat. Quae vero loca iam eiusmodi sunt, omnino amoveantur.

Ne frumentum, milium, hordeum, vlllumve tritici, aut leguminum genus, ne poma item, ne instrumenta ad praediorum rusticorum usum comparata, ne cuiusvis generis supellectilem profanam, ut ab Innocentio tertio pontifice in Concilio Lateranensi sancitum est, ne denique quidquam a domo Dei alienum in ecclesia, etiam non consecrata, aut in oratorio, aut in coemeterio recondi, aut asseruari ab vlllo quovis homine liceat. Vetitumque praeterea sit, nisi cum interdum aliter episcopus faciendum censuerit, clauem illius ecclesiae aut oratorii, etiam dioecesani, ruralisve, laicis hominibus, praesertim vero colonis, vel conductoribus eiusdem ecclesiae aedium, vel praediorum, committi, aut ab illis custodiri, servarive.

Ne campanae in eis consentur, neve aliquid ferrumineatur: neve fabrile quidquam, aut aliud huius generis fiat, nisi quae ad eiusdem ecclesiae, aut oratorii usum, ornatumve, alibi fieri non possint.

Ne in coemeterio frumentum, quasi in area ventiletur; ne tritura fiat: ne palea, frumenta, fruges, expandantur: nec vero telae, pannive linei, lixiuio, aquave madefacti, solilibidem exponantur: neque in eo feminae, maresque collo quidquam neant, neve suant, aut aliud praeterea opus faciant, eorum sacrorum locorum rationi alienum.

Ecclesiæ ostia, cœmeteria item, aut rectori, aut etiam aliis vsui ne sint, res profanas, onerave asportantibus, hæcque & illac per ecclesiam, sacraque loca, quasi per viam publicam transeuntibus; cui rei plane vt occurratur, cautionem omnem episcopus adhibeat.

Ne grammaticæ humanarumque literarum rudimenta, quæ sæpe inanibus Gentilium fabellis traduntur, aut aliæ omnino literæ, præter sacras in ecclesia, tamquam in ludo literario, pueris aperte exponantur; sed rudimenta solum doctrinæ Christianæ, & cetera quæ in illis scholis pueris tradi consueuerunt.

Si quo tamen in loco ex causis, hoc Concilio probatis, parcho permillum erit alia docere, non vetamus, si domus parochialis angustia necessario postulet, hoc officium ab eo præstari ferialibus diebus in ecclesia permillum eiusdem episcopi.

Quæ permissionis facultas scripto detur, tum præterea locus certus, ac quam longe fieri poterit, ab omni, præsertim maiori, altari remotus, ad id muneris deligatur: extra cuius loci fines pueri ne vagentur, nec vero ob eam causam in ecclesia morentur, nisi cum parochus, qui eos in disciplinam suscepit, præsens adest.

De religiosa in sacris locis conuersatione.

NE sacris mysteriis dicata, & a Deo electa templa sancta pateant iniquitatibus hominum, quo præsertim tempore, peractis diuinis officiis, nemo adest clericus custos; id curet episcopus, vt ecclesiæ & vrbanae & dioecesanæ, certa pro ratione locorum constituta hora, claudantur & aperiantur item. Quod si ob causam aliquando diutius, aut per totum diem eas patere oportet; caueat tamen, efficiatque episcopus, vt quo tempore patentes sint, atque aperta, custos aliquis clericus adhibeatur, qui semper adsit, & quæ loco illo sacro indigna sunt, ibi peragi prohibeat.

Vbi vetus illa consuetudo, cum ab aliis tum ab sancto Chrysostomo in primis testificata, eaque non sine aliqua mysterii significatione instituta, vt separatim scilicet in ecclesia viri a mulieribus essent, in prouincia nostra intermissa, aut nulla est; episcoporum cura plane restituatur, quemadmodum & adhuc in compluribus eiusdem prouinciae ecclesiis retinetur, & olim in vsu fuisse cognoscitur.

ANNO
CHRISTI
1576.

ex antiquis earumdem ecclesiarum exædificationibus; in quibus separationis ac distinctionis huius vestigia his etiam temporibus extant. Qua in consuetudine restituenda modus, & forma illius distinctionis extruendæ, munendæve per eos, quorum interest, seruetur ad præscriptum instructionum nostrarum, de fabrica ecclesiastica editarum.

Vniuscuiusque autem ecclesiæ rectoris cura sit, locum in ecclesia, ostiaque pro ingressu, & egressu separata, sexui utriusque assignare, ac propterea quibus in ecclesiis opus est, plura ostia loco opportuno aperire, ad præscriptum episcopi, ex institutionibus fabricæ.

Ad loca illa sub gradibus, altarique maiori extructa, quæ martyria confessionesve ab antiquis vocantur, magna cautio adhibenda est, ne viri, & feminae ingrediantur eodem tempore, præsertim in populi præsentia.

Quare in illis ecclesiis, in quibus ingressus ad eiusmodi loca, mulieribus omnino interdictus non est, si diuidi commode ea non poterunt, vt viri a feminis separatim sint, saltem quod ad illa attinet, quæ obscuriora, aut non satis ampla sunt, certus dies, certa que hora ab episcopo constituantur, qua ad illa alteri sexui separatim pateat ingressus.

Ne quis, ne in atrii quidem ecclesiæ finibus, nedum in ecclesia, aut cœmeterio rixas, simultates, aliasve quasque res, quæ offensionem, scandalumve pariant, vlllo pacto excitet; neve gladium, vt Concilio Triburiensi sancitum est, armaque stringat, aut iis quemquam aggrediatur. Si quis contra fecerit, postquã spatio, quod ei episcopus præstituerit, monitus facti sui excusationem defensionemve iustam nullam attulerit, communionem eiusdem arbitrio priuetur.

Pro foribus, atriove ecclesiæ, præsertim quo tempore sacra, diuinaque officia celebrantur, ne pila ludatur, aut aliud quidquam fiat, agaturve, vnde strepitus, clamoresve excitentur, quibus diuinæ officiorum preces interturbentur. Qui secus fecerit, pœnam, mulctamve subeat episcopi arbitrio.

Illud parochus sedulo agat, vt mulieres lenocinio, meretriciove quæstu infames, ne domicilium habitent, quod vel ecclesiæ, vel adibus parochialibus, aut virorum, mulierumve monasteriis continens, aut prope inhæreat.

*De ecclesiarum, & altarium consecrationibus, aliarumque rerum benedictionibus.*ANNO
CHRISTI
1576.

ECCLESIAE, saltem parochiales, non consecratae infra annum in ciuitate, per dioecesim vero infra biennium, omnino consecrentur; item parochialium ecclesiarum maiora altaria, quae consecrata non sunt, quamprimum poterunt.

Cum parochialis ecclesia consecranda erit, ieiunium in vigiliis cum supplicationibus populus suae quisque parochiae seruet: tum in die etiam ipso, quo consecratio fiet, abtineat ab omni seruili opere; eumque diem festum colat, & celebret; idque vtrumque propterea a parcho ante denuntietur.

Liber episcopo curante conficiatur, idemque in archiuo episcopali asseruetur, in quem ecclesiarum, altarium, coemeteriorumque consecrationes, & campanarum benedictiones ordine relatae, ad perpetuitatemque posteris proditae extent.

In ecclesiae item vniuscuiusque sacristia liber eiusmodi sit, aut certe aliud scripti genus publica auctoritate munitum, de illius ecclesiae, suiique coemeterii, & altarium consecratione, & campanarum benedictione.

Quo firmiter vero, magisque perpetuum consecrationis ecclesiarum, & altarium monumentum posteritati prodatur, vniuscuiusque ecclesiae consecrationis diem, annumque literis, etiam in marmore incisis, recte notari, tabulamque marmoream, in qua tota consecrationis narratio exaretur, in pariete ab ecclesiae fonte, non longe a ianua primaria loco illustri bene affixam collocari mandamus. Idem iubetur de altarium maiorum consecratione. Aliorum vero altarium cuiusvis ecclesiae consecratio, pictura saltem aliqua, vel alio signo exprimat, vel in altari ipso, vel loco proximo.

Antiquus ille benedictionis aedium, quae vel recenter aedificatae sunt, vel immundis spiritibus, aliave ratione vexantur, ritus, vbi in usu esse desuit, episcopi cura restituetur. In illa porro benedictione parochus ritum, preces, psalmos, orationes, in libro sacerdotali, ritualive praescriptas adhibeat.

De ratione adhibenda in ecclesiis, altaribusque profanandis.

ECCLESIA, si quae aliquando, quauis auctoritate pro-

ANNO
CHRISTI
1576.

fananda est, vt ne vario ceremoniarum vsu, sed certa, & vna eademque ratione profanatio fiat, ita vt infra præscribitur, profanetur.

Primo si quæ sacræ reliquiæ corporave sanctorum in ea reconduntur, aliquot ante profanationem diebus, diligenter recognita, ad ecclesiam, in quam transferri episcopo placuerit, rite ex præscripta ratione transferantur. Ad quam sacrarum reliquiarum translationem illius vicinæ, ecclesiæque clericus in primis conueniat, in quam deferuntur, conuocato etiam præsertim eiusdem vicinæ populo.

Sacræ etiam imagines eo transferantur.

Deinde ecclesiæ altaria per sacerdotem, cui episcopus profanationis facultatem, scripto exaratam, nominatim dederit, hac ceremonia amouebuntur.

Primum aliquantisper, genibus ad altare profanandum flexis, tacite orans, orationem dominicam, salutationem angelicam, & orationem de sancto dicat, cuius nomini altare illud dicatum est; tum vbi orauerit, illud ab omni parte detegat; lapidem consecratum ita apte euellat, vt ne confringat: tum manibus suis lauet atque abstergat; deinde aquam in sacrarium effundat. Lapide ita amoto, diligenter, religioseque perspiciat, si quæ sacræ reliquiæ insunt, quas inuentas certo honestoque loculo clausas, atque obsignatas asseruet; &, vbi episcopo denuntiarit, in ecclesia, ad quam translatio fit, ad episcopi præscriptum recondendas & asseruandas tradat: tum reliqua altaris pars ab operariis amoueat. Idque omne in singulis altaribus amouendis rite seruetur.

Præterea alio post altarium amotionem die, per homines, quos episcopus adhibere voluerit, fidelium ossa exhumentur; vnoque loco collecta reponantur præfente eodem sacerdote: qui antequam exhumationis initium fiat, tacitus item, vt *supra*, ad altare maius precetur, cum processione cleri, & populi vicinæ, infra cuius fines ecclesia profanata est, ossa efferentur ad locum, vbi reponenda sunt; dumque efferuntur, vt pro mortuis fit, precum officium dicatur; tum in ecclesiæ loco, vbi reponentur, viciniore pro mortuis itidem Missæ sacrificium fiat.

In ecclesiis autem dirutis, ad vsuque profanum conuersis, crucis insigne figatur, ex Tridentini Concilii

sanctione, quod signum facile amoueri non queat.

Altaris item vnus, quod sine ecclesia profanandum est, ratio vt supra de altaribus in ecclesia profanandis præscripta seruetur.

Cœmeterii præterea profanandi modus, vt ecclesiæ, idem teneatur.

De sacristia.

SACRISTIA vnaquæque habeat quæ sequuntur. Primo armarium, vel vestiarius vnus, plurave ad indumenta conseruanda instructa; suis capsulis, aut loculis, aliove modo, opereve multipliciter, ordineque distincta, pro ecclesiæ ratione, vel supellectilis copia.

Tum præterea oratorium separato, quantum possit, loco positum, atque distinctum: vbi possit sacerdos in solitudine se colligere, & orare ante & post Missæ celebrationem.

Labellum item cum manutergio appenso, ad manus abluendas & abstergendas.

Tabulam etiam de orationibus, sacro vnique indumento accommodatis.

Tabellam quoque appensam, ad Concilii primi provincialis præscriptum, in qua tabella & Missæ, & anniuersaria singula ordine notata sunt; quæ vel ab vniuerso illius ecclesiæ clero, vel ab vnoquoque in singulos dies, hebdomadaeue peragi præstarive debent.

Ac reliquas item tabellas, ex instructionum præscripto, aliaue episcopi iussu confectas.

Sit in sacristia item tabella, in qua singuli episcopi, qui ecclesiæ illi præfuerunt, notata temporum ratione descripti sint; vt frequentius sacerdotes commemorerint pro illis preces & sacrificia offerre.

Vestes autem sacræ, ceteraque ornamenta, volumina item ecclesiæ vsui ministerioque addicta, ac reliqua ecclesiastica supellex, & parochiales item codices in sacristia certis armariis recte atque ordine asseruentur. Nec vero sordibus, situ, squalore, puluereque obsorescant; sed, quoad eius fieri potest, ab omni forde, & inquinamento pura omnia & singula sint ac integra: ac nullo præterea modo lacera, sed sartatecta, nec male compacta.

Baptisterii, sacrarii, tabernaculi, lunulæ, vestium; aliarumque eiusmodi rerum forma, instructionum nostrarum

rum libro demonstrata, in omni ecclesiæ cathedralis sacristia ponatur: ad cuius similitudinem reliquæ, quæ in aliis ecclesiis adhibentur, recte confici possint.

In sacristia ipsa silentium seruetur accurate: neque in eam pateat aditus laicis, nisi necessario.

Caueant ecclesiarum rectores, aliive ministri, ne aulæ, peristromata, tapetia, aliaque supellectilis, & ornamentorum genera ecclesiæ, aut sacristiæ addicta, ad domesticum usum vlllo modo vnquam adhibeant: nec vero aliis vtendant. Vestes autem sacræ, aliaque indumenta, Missæ, diuinorumque officiorum cultui dicata, in vulgus cuiquam exposita ne sint; sed armario, vestiarioque inclusa, claue obserentur; neque laicorum manibus contrectentur, vt antiquo Canone cautum est.

De bibliotheca.

SICVT in libris sacris, voluminibusque sanctorum, & aliis ecclesiasticis cuiusuis generis codicibus, copiose, sumptuoseque comparandis, diligens fuit accurataque maiorum industria: ita in iis ipsis asseruandis, illorum, qui successerunt non negligens studium, nec vero cura minor esse debet, cum ex iis manuscriptis, recteque exaratis voluminibus, in tanta librorum corruptela, his præsertim temporibus per hæreticos introducta, plurimum adiumenti rebus ecclesiasticis publicis afferatur, & ad catholicæ doctrinæ veritatem tuendam, & ad coarguendam illorum, vitiose illa deprauantium, temeritatem.

Bibliothecæ igitur ecclesiæ, vbi ecclesiastica volumina, aliive codices sunt, certus locus, vbi nullus constitutus est, in episcopalibus, aut in canonicalibus, aliisve ecclesiæ ædibus, curante episcopo constituatur.

Quo in loco armaria aliquot extruantur, eaque sitibus distincta, in quibus codices, & volumina quæcumque ibi extant, non aceruatim, sed ordine disponantur.

Index præterea fiat, in quo pro disciplinarum genere, aut pro alphabeti ratione volumina singula notentur.

Isque index certo loco in perpetuum asseruetur, notatis etiam deinceps ordine aliis libris, quicumque in posterum eidem bibliothecæ quouis modo accesserint.

Volumina, quæ pro vetustate, carie, situve obsordesunt, librario opere poliantur.

Dissoluta, & male compacta, conglutinentur.

Ab operculo nuda, asseribus, coriove tegantur.

Vetustate, aliove modo consumpta, reconcinnentur, & ad perpetuitatem opere recenti, nouisque librariis integumentis instaurentur.

Si præterea quo anno vnumquodque volumen manu exaratum sit, animaduerti potest, id etiam breuiter in eo indice notetur; tum præterea quo charactere scriptum, vt ex iis antiquitas colligi possit, quæ aliquando vsui, & vtilitati ecclesiasticæ & publicæ esset, ad emendatam voluminum impressionem.

Episcopus, de consilio capituli, canonicum aliquem, vsu peritum, literarum studiosum, instruendæ, augendæque bibliothecæ cupidum constituat, qui illius curæ diligenter præsit. Illius vero officium duret eiusdem episcopi arbitrato. Si qua tamen in ecclesia probatæ consuetudinis est, a capitulo bibliothecarium deligi, ab eodem deligi non vetatur.

Cura vero episcopi omnino sit, bibliothecam aliquando inuisere; sique per eum, & per canonicos ratio aliqua iniri potest, qua in bibliotheca librorum ecclesiasticorum copia augeatur; id sollicitè curetur, vt eiusmodi librorum apparatu, publicæ, episcopali, canonicali, clericali que commoditati atque vsui consultum sit.

De oratoriis in via sitis.

ORATORIA, vbi Missæ sacrificium non fit, in viis, & eiusmodi locis posita, altare nullum omnino habeant. Valuis, & clauæ ab ostio muniantur. Quæ clauis a parrocho custodiatur, intra cuius parochiæ fines posita illa sunt.

Extruantur non in campis, sed in via publica, vt iter facientes, eorum locorum prospectu pie commoti, paululum precando consistant.

Quæ oratoria si ita angusta sunt, vt ne ostii quidem valuas intus patentes capiant, cancellis ligneis a parte anteriori sepiantur.

Et quoniam sacra imagines, quæ in exteriori pariete oratorii exprimi solent, cum ita expositæ sint, luto, sordeve inquinari, vel indecentius, iniuriosiusque tractari possunt; ne extrinsecus in ipsis oratorii parietibus pingantur; aut

ANNO CHRISTI 1576.
alio modo exprimantur; nisi edito loco fiant, vbi ab omni labe integræ conferuentur.

In ipsis vero oratoriis intus aliqua omnino sacra imago sit.

Quorum oratoriorum ostium si e solido asserere constabit, nec vero cancellis erit compactum; fenestella in eo, ac duæ præterea, in pariete anteriori scilicet, ab vtraque ostii parte sint clathris ligneis saltem munitæ, vt intro a prætereuntibus possit sacra ipsa imago inspicere, ac veneratione coli.

Pilæ quædam strucliles, in viis publicis constructæ, cum sancta aliqua imagine, vel cruce, edito loco picta, aliove modo expressa, a superiori parte tectæ conferuentur, ne corruant.

Cureturque item, vt aliæ eiusmodi pilæ ad hominum pietatem excitandam certis congruis locis ædificentur.

De oratione.

ORATIONIS vespertinæ, olim in hac prouincia instituta, signum distinctis campanæ ictibus, vt episcopus præscripserit, detur. Vbi vero in vicis, & pagis, ob campanæ exiguitatem, sonus ita difficiliter exauditur; non intermisso, sed continenti sono per horæ quadrantem, illius significationem fieri, si ita censuerit, iubeat episcopus.

Rursus qua in ecclesia parochiali, diocesis præsertim, ob vacationem, vel ob aliam causam, nullus, vel sacerdos, vel clericus aliquando est, qui huius orationis signum campana det; alia per episcopum, vel vicarium foraneum ratio ineatur, qua illius significatio fiat, campanæ item sono.

Vbi domicilia inter se proxima, aut continentia sunt; in ecclesia, tum maxime diebus festis, illam a populo fieri conuenientius est: quem frequentem conuenire omni officio parochus curet.

Ipse vero si adesse neglexerit, intermiseritve; mulctetur episcopi iudicio. Curet autem parochus, vt in ecclesiam non tardius multo ducatur, quam ad statam horam, qua sub crepusculum noctis salutationis angelicæ signum datur.

Si ex pagis & vicis, præsertim frequentioribus, in ecclesia parochiali fideles difficiliter conuenire possunt, quoniam ab ea aliquantum illa loca distant; constituat episcopus ecclesiam, aut capellam, oratoriumve illis singulis propin-

quiorem, aut commodiorem; aut denique crucem, sacramve aliam imaginem in triuio erectam; quo etiam sub dio ad orationem vespertinam conuenire liceat.

Quæ orationis ratio in capella, in oratorio, vel in ecclesia, quæ parochialis non est, etiam adhiberi poterit.

Si quando præterea, aliis etiam diocesis locis, pluuiæ vis, niues, aliave temporis grauitas, itineris difficultati adiuncta, difficiliorem fidelium conuentum ad ecclesiam parochialem faciat, ne ob vllam causam a tam salubri orationis instituto, & multiplicibus apostolicæ sedis priuilegiis commendato, vlllo die populus desistat. Quo in officio in iis locis adiuuetur maxime opera sacerdotum, & clericorum quorumcumque illius pagi locive.

At vbi neque his rationibus fieri poterit, vt fideles omnes vniuscuiusque loci in vnum conueniant ad hanc orationis communis exercitationem; domi saltem ab vnoquoque, qui ad ecclesiam non conuenerit, cum familia sua certo loco fiat.

Norint porro fideles, quod etiam Concilio Aureliani quarto olim iussum est, sibi sæpius singulis diebus orandum esse; quod si aliquando frequentius non possunt, saltem non vesperi solum, sed etiam mane id a se præstari oportere. Quare episcopi cura sit illum vespertinæ orationis quotidianæ communis vsum, mane etiam, paulo scilicet ante auroram, aut sub ortum solis, id quod in plebisque huius prouinciæ locis iam seruari cœptum est, vbi que locorum cum in vrbe, tum in diocesi sua paulatim introduci, atque ea ratione institui, vt vel in ecclesia, vel suæ quique domi cum familia certo loco, vel in officinis, tabernisve, vel in ipsis etiam agris, atque adeo in itinere, vel in aliis denique locis, vbicumque, vt illo Concilio cautum est, ea matutina hora sunt, & patresfamilias, & liberi, & famuli, & artifices, opificesve, & operæ, institoresve, & ceteri, quicumque sunt, siue mares, siue feminæ, huius matutinæ orationis officio, antequam artificium, negotium, remve vllam aggrediantur, precibus, litanis, omnique oratione, ac toto animo, menteque vacent, sicque quotidianarum actionum, operum, & negotiorum initium, a Deo faciant, finemque itidem.

Nimbis, procellisve imminentibus, sicut ecclesiasticæ

ANNO
CHRISTI
1576.

consuetudinis est, campanis sonetur, tum ad tempestatem vi diuina, quæ ex solenni prece, sacraque benedictione illis inest, depellendam, tum ad Dei misericordiam implo- randam Christianæ pietatis orationibus: ita fideles, earum sono tunc excitati, in ecclesiam, vel cathedralem, vel pa- rochiam, vel in aliam saltem propinquiorem, ad oran- dum conueniant: si minus possunt, saltem vbicumque sint, siue domi, siue foris, supplices Deum orent; tum clerici, psalmis, litanis, precibus, & orationibus, quæ ex ritu san- ctæ matris ecclesiæ ad arcendam tempestatem dicuntur, Dei misericordiam deprecantur.

Parochi vero in primis sit, cum in ecclesia sua hoc offi- cium religiose præstare ad præscriptum libri ritualis, aut sacerdotalis: tum solícite conuocare clericos, & populum; vt ob eam causam Deum sancte precaturi, ad ecclesiam frequentes concurrant. Idque ipsum prout in concionan- do vsuenerit, aliquando fideles paterne, diligenterque monere meminerit.

De verbi Dei prædicatione.

VERBI Dei prædicatio, tractatione multiplex illa qui- dem & magna, nos hoc admonet, vt præter illa, quæ supe- rioribus Conciliis nostris prouincialibus eo de genere con- stituta sunt, hæc etiam pro dignitate rei, proque vtiliori ac faciliori illius muneris præstandi ratione decernamus.

Illud proprium, ac peculiare sit, non solum episco- pi, sed etiam parochi, genus docendi, vt beati Pauli apo- stoli exemplo, sigillatim cuiuscumque status homines vter- que instruat, & præcipua virtutum officia demonstret; modo filios, modo parentes, nunc seruos, nunc dominos, nunc viros, nunc vxores, nunc senes, nunc iuuenes eru- diens, ac diligenter quæ cuique propria sunt præscribens, paterna caritate & solícitudine fideles sibi commissos a vi- tiis deterreat; tum ad virtutes accendat, & testimoniis di- uinarum literarum, & sanctorum patrum doctrina, atque exemplis, & sacris ecclesiasticæ doctrinæ traditionibus & similitudinibus & sanctioribus etiam figuris.

Quod sane officium, si graui oratione, & ab omni vel artificii, vel hominis sua spectantis, suspicione aliena tra- ctabitur; maiorem inde fructum, iuuante Domino, fore sperandum est. Nec vero minus in publicis sermonibus,

quam in priuatis etiam colloquiis & secretis confessionibus, Apostoli præceptum vterque implere studeat, arguendo, obsecrando, increpando in omni patientia & doctrina.

Id plane sibi proponat, optime nosse, quæ in populo vitia, peccataue potissimum euellenda, quæ rursus virtutes in primis disseminandæ sint; eoque intendat maxime omnem vim prædicationis suæ. Nec vero semel, atque iterum, sed sæpe, prout vsuuenit, in eodem vnus, vel virtutis suadendæ, vel vitii detestandi studio versetur; quoad, quantum in se est, perenni quadam doctrinæ perseuerantia, & perpetua quasi pugna, & contentione, id quod olim sanctissimos episcopos, Ambrosium, Augustinum, & Chrysostomum fecisse constat, fidelium animos, etiam in male agendo pene obfirmatos, expugnet, deprauatosque viuendi mores iam inueteratos, radicitus iuuante Deo euellat.

Quod ipsum vt concionator omnis præstet atque exequatur, cum ad aliquem locum mittitur; tunc & episcopus & loci parochus & vicarius foraneus, si ad locum diocesis mittitur, conquisitas, collectasque paulo ante diligenter morum corruptelas, tunc frequentiores eo loci, vbi concio habenda erit, verbi Dei concionatori tempestiue significabit: rursusque eundem admonebit, si quod pietatis opus est, quod in illa parochia, locove, eo tempore, vel institui, vel vehementius excitari velit.

Parochi præterea, vt & concionando & docendo fideles sibi commissos salutaribus institutis, sanctaque disciplina instituere possint; eos sibi libros, cum per facultates possunt, comparare studeant, qui a probatis auctoribus pie & docte conscripti, viam & rationes aperiunt, partim ad sanctissimam sacrarum literarum explicationem optimamque concionandi normam; partim ad spiritualis vitæ institutionem, virtutumque Christianarum exercitationes, tum denique ad parochialis ecclesiæ curam sancte & religiose gerendam.

Eorum autem in pascendo populo verbi Dei prædicatione, industria & doctrina, & in eo genere salutaris progressus, ab episcopo cognoscatur, vel illis in episcopales ædes, aliove aliquando coram se ad concionandum euocatis, vel etiam ex sermonibus quos habuerint, aliquando

ANNO
CAROLI
1575.

ANNO
CAROLI
1575.

ANNO
 CHRISTI
 1576.

ad ipsum episcopum missis, vt provinciali decreto olim sancitū est, vel alia omni ratione, quam inierit idem episcopus.

Curent episcopi, quod veteris ecclesiæ instituti est, sermonem, sacramve concionem vbique intra Missarum solennia potissimum haberi, siue ab illo eodem sacerdote, qui Missam tunc celebrat, canitve, siue ab alio habeatur: idque præterea, etiam si Missæ sacrificium pro mortuis fiat; nisi sermo aliquando episcopi concessu de mortui laudatione in ecclesia habeatur, qui nullo modo in Missa, sed ea peracta, pronuntietur. Cum vero concionis, sermonisve munus in Missæ sacrificio præstatur; id fiat semper statim postquam euangelium recitatum est, vt ecclesiastici ritus ratio postulat, non in alia Missæ parte, aliove tempore.

Episcopus, cum in Missæ solennis sacrificio sermonem, aut concionem habet, mitra, episcopalique sacro omni vestitu, quem in Missa adhibet, indutus sit.

Cui concionanti, ministri ecclesiastici, sacris vestibus rite induti, septem vt antiquo Canone iussum est, vbi potest, sin minus, pauciores ab utroque eius latere assistant.

Adsit etiam vel dignitate præditus, vel canonicus, vel alius denique, ad quem ex probato instituto spectat baculi pastoralis sustentatio, pluuiali indutus; qui ante ipsum a latere sinistro baculum manu sustineat.

Si vero sermonem in Missæ sacrificio non solenni habet, sacris item vestibus, Missæ sacrificio dicatis, vtatur & mitra, & cum baculo item adsit minister. Eique assistant præterea ministri duo ad minimum, superpelliceo, aut si canonici, vel dignitate præditi sint, suo in chori officiis stato habitu quotidiano induti, nisi pro alicuius celebritatis solennisve actionis, ac populi concursus ratione, aliis sacris vestibus eos amictos esse aliquando iusserit.

Id porro muneris obeat, sedens in medio altari, in faldistorio, aut in sede, loco eminentiori collocata, aut in cathedra episcopali; aut etiam suggestum, ambonemve ascendat: vbi itidem sedens & mitra item ornatus, ceterisque vt supra adhibitis, commodius a populo conspiciatur & audiatur.

In alia vero actione, quam in Missæ sacrificio, aliove tempore, prout actio solennis, populivæ frequentia est, sermonem iisdem, vt supra, locis, arbitrato suo, habeat, plu-

uiali & mitra etiam indutus, adhibitis quoque, vel pluribus, vel duobus saltem, qui digniores aliis in ecclesia sint, vbi de more illius ecclesie episcopo in sacris actionibus ii assistere solent, vel archidiacono & altero diacono, qui digniori loco sedet, aut demum duobus, vt episcopo videbitur, canonicis diaconis, sacro diaconali amictu vestitis.

Quod si cappa episcopali & stola potius, quam pluuiali, & mitra vti maluerit: illi duo assistentes, non sacro diaconali amictu, sed & ipsi & alii ministri superpelliceo, aliove sui canonicatus, dignitatisve in chori officiis insigni induantur: adhibeaturque praeterea, non solum qui pastorem baculum, sed alter etiam qui mitram a dextro latere teneat. Cum vero sermonem, aut concionem, minus frequenti populo, aut in actione minus solenni, vel in ecclesia non insigni habebit; poterit rochetto & mozeta indutus id praestare, stola etiam adiuncta. Nec vero propterea omittet, quo minus si per temporis & loci opportunitatem liceat, & assistentes & alios ministros, vt supra, adhibeat, cum insignibus episcopalibus. Si quando autem tunc duo illi canonici, cum superpelliceo, vel indumento, habituve canonicali non assistent: ecclesiastici tamen ordinis homines aliquot grauiore, praesentes adesse conueniens erit. Triplex porro haec ratio vel pluuiali, vel cappa episcopali, vel rochetto, mozetaque cum stola vtendi cum sermonem non in Missae sacrificio, sed in alia functione, aliove tempore episcopus habet, non ita ei praescripta est, quin modo vnam, modo alteram, modo tertiam prout maluerit, & temporis, loci, personarumve ratio tulerit, adhibere possit. Nec praeterea prohibetur ex tempore, vt aliquando vsuenerit, vbique etiam sine stola gregem suum verbo Dei & salutaribus monitis pascere pro munere suo pastoralis, cum eius & dicta & facta quasi perpetuam quamdam praedicationem ministrare, praebereve debeant.

Parochi vero praepositi & alii episcopi inferiores, cum in altari id munus obibunt, tunc capite aperto stare debent ad sacerdotalis libri praescriptum.

Quo autem facilius a frequenti populo audiantur, suggestum eos ascendere opportunius erit; tuncque casulam deponere, si maluerint, licebit: quam statim, sermone habito, ad altare reuersi induant.

In

ANNO
CHRISTI
1576.

In suggestu concionem aut sermonem cum habent, aperto sint capite, & sedeant aut stent, prout maluerint.

Cum non is sacerdos, qui sacrificium Missæ faciat, sed alius intra Missæ celebrationem, sermonem, concionemve habiturus est, is suggestum ascendat; interea vero sacerdos celebrans, loco a laicis segregato, & ab altari paululum remoto, non extra tamen capellæ fines, in qua Missa celebratur, sacris vestibus indutus, cum duobus ministris, scilicet diacono & subdiacono, si illi in Missa tunc adhibiti sunt, ab utroque latere confidentibus sedebit.

Episcopus, parochusve sacrum euangelium, aut etiam scripturæ sacræ partem, coram populo, etiam e loco superiori tractans, collocatum ante se aliquando, cum viderit expedire, habeat euangelii aut sacræ scripturæ librum: de quo ipse, aut etiam minister, cum episcopus est, per membra, clausulas & sententias distincte eiusdem euangelii, sacræ scripturæ verba pronuntiet: quæ ipse scilicet, vel episcopus, vel parochus concionando, quo ordine leguntur, figillatim populo explicet.

Minister vero, in hoc munere legendi, episcopo archidiaconus sit, vel diaconus canonicus, aliusve denique, quem episcopus elegerit, isque ante illum capite aperto stans, de libro verba distincte pronuntiet.

Quod a Clemente quinto pontifice maximo in Concilio Viennensi de prædicatione verbi Dei constitutum est, id omnis ecclesiastica ratio suadet ad usum vel reuocari, vel introduci. Qua igitur hora episcopus, cuius præcipuum munus est prædicationis, id officium præstat; ne quis alius cuiuscumque ordinis est, illa ipsa hora, in ea vrbe, opido, vico, locove, vbi ille prædicat, etiam in ecclesia regularium, aut alias exempta, sermonem, concionemve habeat, nisi facultate ab illo impetrata.

Ne parochi sacerdotessve alii intra Missarum solennia quidquam, quod profanum sit, quodque ad rerum huiusmodi enuntiationem attinet, de altari populo pronuntient, aut euulgent.

Parochis, non idoneis ad munus suum obeundum, in pascendo sibi commissum populum verbo Dei, coadiutor eo in onere sustinendo, tum toto tempore anni, ut est a Tridentino Concilio sancitum, & primo etiam provinciali

Concil. Tom. 36.

Qq

nostro decretum, tum maxime in quadragesima detur ab episcopo, cum ea mercede, aut eleemosyna, ad eius sustentationem a paroco persoluenda, quæ eidem episcopo videbitur congrua.

Populus & vniuersitas detrectans subministrare victum, vt antea consuevit, concionatori, solitamve eleemosynam ad eiusdem vitæ congruam sustentationem, omni iuris ratione, etiam interdicti pœna, ab episcopo ad id compellatur.

Dum vel episcopus, vel parochus, vel alius sermonem, concionemve habet; ne eo ipso tempore in ecclesia, vbi habetur, in eiusve aliquo sacello, aut in alia eiusdem parte, ac ne in ea quidem, quæ subterranea scuroli nomine vocatur, Missæ sacrificium ab vilo quouis sacerdote fiat.

Canonici & alii item dignitate præditi, ac reliqui præterea, quicumque sint, cuiusuis ecclesiæ clerici, cum in sua ecclesia, concionibus, lectionibusve sacris interfunt, superpelliceis, eoque clericali, canonicalive habitu, quem in choro canonicarumque horarum officiis obeundis vestiunt, induti omnino sint.

De scholis doctrinæ Christianæ.

V BICVMQVE in diœcesis pagis, aut vicis, præsertim frequentioribus, quoniam ab ecclesia parochiali aliquantulum ea loca distent, aliamve ob causam episcopus expedire censuerit, scholas doctrinæ Christianæ institui, erigive præter eas, quæ parochialis ecclesiæ loco institutæ sunt, vicarii foranei diligentia, & parochi cura quamprimum illæ instituantur in ecclesia, capella, oratoriove illis propinquiori, aut commodiori, tum maxime opera & adiumento sacerdotum, & clericorum quorumcumque illius pagi, vici, locive. Si quando præterea in diœcesi per pluuiæ vim, niues, aliamve temporis grauitatem, viæ, aut itineris difficultati adiunctam, ad eiusmodi scholas in parochiali ecclesia, qui debent, conuenire difficiliter possunt; eiusdem vicarii & parochi cura sit, vt tunc in oratoriis, vel capellis propinquioribus, aut saltem, si id non potest, alio honesto loco, per clericum idoneum, seu per alios scholæ sodales, vt vitæ & doctrinæ Christianæ studio instructiones, aliqua tum tradendæ, tum percipiendæ eiusmodi doctrinæ exercitatio fiat; ne ob vllam causam statis diebus

ANNO
 CHRISTI
 1576.

hoc institutum, atque pabuli spiritalis vsus illis desit.

Clerici, quicumque dominicis festisque diebus, qua hora in choro diuinis officiis concelebrandis astricti non sunt, parochum, intra cuius parochiæ fines habitant, in doctrinæ Christianæ scholis, vbicumque loci intra fines illius parochiæ constitutis, adiuuent, idque in vrbe & diœcesi ad præscriptū eorum, quibus id curæ ab episcopo datum erit.

CONSTITVTIONVM PARS SECVNDA.

Quæ ad sacramentalia, vel ad sacramenta communiter pertinent.

VNAQVÆQVE parochia vascula duo sacrorum oleorum chrisimatis & catechumenorum, vascula item duo extremæ vnctionis habeat: quæ confecta & ornata sint ad formam in libro instructionum præscriptam. idque vt die sacro cœnæ Domini, illa vacua, diligenter ante absterfa, ac bene parata, nec vero ampullæ, aut alia eiusmodi, ad olea sacra recens consecrata ferenda adhibeantur; aliaque rursus retineantur ad asseruandum quod reliquum est sacrum oleum vetus, quod vsui esse possit, si in sua parochiali cura opus esset, dum illa recentia apportantur. Vbi vero plures parochi, animarumve curatores, aut alii sunt, qui parochialis curæ portionem, vel officium habent, totidem vasa olei sacri infirmorum sint.

Parochus vbi primum olea sacra noua acceperit, vetera statim comburat in lampade, quæ ante sanctissimum sacramentum collucet, bombyce in sacrario plane exusto. Vascula autem, vbi anno proximo asseruata sunt, diligenter, politeque absterfa, accurate in sacristia conseruet, vt anno sequenti vsui sint, quibus afferantur itidem olea sacra.

Parochi singuli quatuor ad summum mensium spatio, librum ritualement, sacramentalemve habeant, qui ab episcopo probatus, in ecclesia cathedrali adhibeatur; vt ne, quod prouinciali Concilio primo cautum est, vlla ex parte inferiores ecclesiæ a cathedrali ea in re discordent. Rituales autem libri, qui ab eo cathedrali dissimiles ac diuersi erunt, statim episcopi cura amoueantur.

Sacro oleo deficiente, si tempus non patitur vt aliunde haberi possit, illa ratio ineatur, Canone præscripta, vt cum oleo consecrato misceatur non consecratum: id vero non

Concil. Tom. 36.

Qq ij